В.Ф. Шумчык (Мінск, БДУ)

КРЫТЭРЫІ АЦЭНКІ КАМУНІКАТЫЎНАЙ КАМПЕТЭНТНАСЦІ ВУЧНЯЎ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ ЗА КУРС БАЗАВАЙ ШКОЛЫ

У адпаведнасці з сучаснымідатрабаваннямі да моўнайпадрыхтоўківучняўагульнаадукацыйныхустаноў з кожным годам узмацняеццамаўленчаянакіраванасць курса беларускаймовы. Прыгэтыммаўленчаятэорыя (маўленчыяпаняцці: тэкст і ягобудова, тып, стыль і жанр маўлення) набліжана да патрабаванняўпрактыкі, яназ'яўляеццаасновай для свядомагафарміраванняўменняў і навыкаўкамунікацыі [1, с. 7].

Адной з задач школьнага курса беларускаймовыз'яўляецца «фарміраваннекамунікатыўныхуменняў на асновеавалоданнямаўленчайтэорыяй (тэкст, тыпы, стылі і жанры маўлення) і культураймаўлення, уменняўстварацьсамастойныявусныя і пісьмовыявыказванні розныхтыпаў, стыляў і жанраў» [1, с. 7].

Фарміраваннекамунікатыўнайкампетэнцыіўключае: 1) узбагачэннелексіківучняў; 2) развіццёканструктыўна-сінтаксічныхуменняў і навыкаў; 3) авалоданнеспецыяльнымімаўленчыміведамі (стыль і тыпымаўлення, тэкст і ягобудова, мэтазгоднаевыкарыстанне ў тэксцесродкаўмоўнай і маўленчайвыразнасці) і ўменнямівыкарыстоўвацьіхпрыстварэнніўласныхтэкстаў; 4) авалоданнеўменнямі і навыкамі ў розных відахмаўленчайдзейнасці (чытанне, слуханне, гаварэнне, пісьмо).

Такімчынам, вучаньпавіненвалодацьрэпрадуктыўнай і прадуктыўнаймаўленчайдзейнасцю. Традыцыйна ў школьным навучанні для яеацэнківыкарыстоўваюцчанайпершпераказы і сачыненні. Аднакэфектыўнасцьправеркімаўленчыхуменняўгэтымівымяральнікамінеадно лькавая. Прыпераказевызначаецца, наколькіпоўнаперададзенызместзыходнагатэксту, сачыненні – наколькісамастойна і поўна раскрыта тэма і асноўная думка.

Адным з патрабаванняўкамунікатыўнайкампетэнцыіз'яўляеццаўменнеўспрымаць чужое маўленне і стварацьуласнаевыказванне. Ніпераказ, нісачыненне на літаратурнуютэму не даюцьмагчымасціправерыцьгэтыяўменні.

У расійскайсістэмеагульнайадукацыіпрынята новая форма экзамена, якая дазваляеацаніцьузровеньавалодання не толькілінгвістычнай, моўнай, але і камунікатыўнайкампетэнцыі. Для гэтага ў экзаменацыйнуюпрацуўключанынаступныязаданні:

- напісаннепадрабязнагапераказу на асновепраслуханагатэксту (першытэкст);
- прапануеццатэкст для ўважлівагапрачытання (другітэкст) з мэтайсупастаўленняяго з праслуханымтэкстам і выкананнятакіхзаданняў, як:

1) вызначыць, якая агульная думка аб'адноўваепрачытаны і праслуханытэксты;

2) напісацьневялікаесачыненне-разважанне (аб’ёмам не меншчым 80 слоў), узяўшы за асновугалоўную думку, якая аб’ядноўваепраслуханы і прачытанытэксты [2, с. 3-8].

Напісаннепадрабязнагапераказу і сачынення-разважаннядазваляевызначыцьузровеньсфарміраванасці комплексу маўленчыхуменняў:

- успрымацьінфармацыю, якая ўтрымліваецца ў тэкстах;
- аналізавацьзместпраслуханага і прачытанагатэкстаў;
- вызначацьстыль і тыпмаўленняабодвухтэкстаў;
- фарміраваць і фармулявацьуласную думку;
- кампазіцыйна стройна афармляцьзвязнаевыказванне;
- карыстацца ў маўленнібагаццемслоўніка і разнастайнымiграматычнымiформамі і канструкцыяміроднаймовы;
- практычнавалодацьнормамісучаснайлітаратурнаймовы.

Сачыненне-разважанне на асновепрапанаванагатэксту як відвыніковагакантролю мае шэрагперавагперадтрадыцыйнымiспосабаміправеркікамунікатыўнайпадрыхтаванасцівыпускнікоў – сачынення на вольную цілітаратурнуютэму. Сачыненне-разважаннедазваляеправерыць не толькіўменнестварацьуласнаевыказванне, але і ўменнеразумецьпрычытаннінезнаёмытэкст. Істотнымз’яўляеццатаксама і тое, шгопрацавыконваецца на асновеневядомагатэксту, з якімвучаньупершынюзнаёміцца на экзамене, штовыключаемагчымасцьвыкарыстацьхатніянапрацоўкі, шпаргалкі і г. д.

Недахопамсачынення як кантрольна-вымяральнагаматэрыялуз’яўляецца тое, штояно не можабыцьправерана і ацэненаэлектронныmспосабам. Яго неабходнаправярацьуручную двум незалежным экспертам. Кабнейтралізавацьуплыўчалавечага фактару на ацэнкупрацы і звесці да мінімумурозніцу ў балах у правяраючыхэкспертаў, неабходнараспрацаваць, выкарыстоўваючыдасягненніпсіхолагаў і метадыстаў у галіневыкладаннямоў, спецыяльнуюсістэмуацэньванняэкзаменацыйнагасачынення (пры гэтымасновунарматываўацэнкіпавіннысклaсцідзеючыя нормы). Напрыклад, у расійскайсістэмекантролю за якасцюкамунікатыўныхуменняўвучняўуключанытыякрытэрыі, якіяадлюстроўваюцьпатрабаванні да разнастайныхскладнікаўкамунікатыўнайкампетэнцыівучняў: 1) разуменнезместузыходнагатэксту; 2) моўныаналіззыходнагатэксту; 3) адлюстраваннепазіцыівучня; 4) сэнсаваяцэласнасць і кампазіцыйнаястройнасць; 5) дакладнасць, багацце і выразнасцьмаўлення; 6) лексічныяпамылкі, маўленчыянедахопы; 7) пісьменнасць (арфаграфічная, пунктуацыйная і граматычная).

Кожны з крытэрыяўацэньваеццаадпаведнайколькасцюбалаў. У

якасцірэйтынгавай шкалы ацэнкісачыненняможнавыкарыстацьтрадыцыйную шкалу пераводубалаў у дзесяцібальнуюсістэмуацэнківедаўвучняў.

Такімчынам, выкарыстаннесачынення-разважання на асновепраслуханага і прачытанагатэкстаўдазваляебольшдакладнавызначыць у вучняў ступень сфарміраванасцікамунікатыўнайкампетэнтнасці, функцыянальнуюпісьменнасць, узровеньагульнагаразвіцця, маральнай і сацыяльнайсталасці.

Бібліяграфія

1. Вучэбныяпраграмы для агульнаадукацыйныхустаноў з беларускай і рускаймовамінавучання. Беларускаямова. V - X класы (базавы, павышаны і паглыбленыўзроўні). - Мінск: Нацыянальныінстытутадукацыі, 2007.

2. 0 проведении государственной (итоговой) аттестации по русскому языку в IX классах общеобразовательных учреждений // Русский язык в школе. – 2006. – № 3.